

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน
ในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
Factors Associated with Rabies Prevention Behavior Among Residents
in Lom Kao Subdistrict Municipality, Lom Kao District,
Phetchabun Province

ธนาภรณ์ ศรีจันทร์^{1*} และสาโรจน์ นาคจุ¹

Thanaporn Srichan^{1*} and Saroj Nakju¹

¹คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย 10240

¹Faculty of Public Health Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand 10240

*Corresponding author E-mail: nuoilnaclub@hotmail.com โทร. 09 0963 0363

บทคัดย่อ

โรคพิษสุนัขบ้า เป็นโรคติดต่อร้ายแรงจากสัตว์สู่คน ที่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุขในหลายพื้นที่ทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อชีวิตทำให้เกิดความหวาดกลัวและวิตกกังวลในสังคม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่เป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยง จำนวน 135 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์ไค-สแควร์ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.63) และมีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.38) ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ พบว่า อายุ ($r = 0.201$, $p\text{-value} = 0.019$) อาชีพ ($p\text{-value} = 0.033$) ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย ($p\text{-value} = 0.011$) การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ($p\text{-value} = 0.026$) และแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($r = 0.599$, $p\text{-value} < 0.001$) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยนี้จะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์และแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานปศุสัตว์ ตลอดจนเครือข่ายในชุมชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

คำสำคัญ: พฤติกรรมการป้องกันโรค, แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค, โรคพิษสุนัขบ้า

Abstract

Rabies is a serious zoonotic disease that continues to be a significant public health problem in many areas around the world. It affects lives and causes fear and anxiety in society. This study is a cross-sectional descriptive research aimed at studying behaviors and factors associated with rabies prevention behaviors among the population in Lom Kao Subdistrict

Municipality, Lom Kao District, Phetchabun Province. The sample consisted of 135 pet-owning residents selected through simple random sampling. Data were collected using questionnaires and analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, including Chi-square analysis and Pearson's correlation coefficient, with the statistical significance level set at 0.05.

The results revealed that the overall rabies prevention behavior among the participants was at a high level ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.63), while the overall motivation for rabies prevention was at a moderate level ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.38). Factors found to be significantly associated with rabies prevention behavior included age ($r = 0.201$, p -value = 0.019), occupation (p -value = 0.033), history of animal bites, scratches, or licks (p -value = 0.011), access to rabies-related information (p -value = 0.026), and motivation for rabies prevention ($r = 0.599$, p -value < 0.001).

The findings of this study will lead to the development of strategies and guidelines to promote rabies prevention behaviors by local administrative organizations, public health agencies, livestock departments, as well as community networks, to effectively and appropriately prevent rabies in accordance with the community context.

Keywords: Disease Prevention Behavior, Protection Motivation Theory, Rabies

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) เป็นโรคติดต่อร้ายแรงจากสัตว์สู่คน (Zoonoses) ที่เกิดจากเชื้อไวรัสเรบีส (Rabies Virus) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มโรคติดต่อที่มีความสำคัญทางสาธารณสุขระดับโลก โดยมีอัตราการเสียชีวิตของผู้ติดเชื้อใกล้เคียง ร้อยละ 100 หากไม่ได้รับวัคซีนหลังการสัมผัสโรคอย่างทันท่วงที เชื้อไวรัสมักแพร่เข้าสู่ร่างกายผ่านทางน้ำลายสัตว์ที่ติดเชื้อเข้าสู่บาดแผลจากการถูกกัด ข่วน หรือเลียบนผิวหนังที่มีรอยแผล โดยเฉพาะจากสุนัข และแมวซึ่งเป็นสัตว์นำโรคที่พบบ่อยที่สุด อาการของโรคมักเริ่มจากไข้ ปวดเมื่อยตามตัว คันบริเวณแผลที่ถูกกัด ต่อมามีอาการผิดปกติทางระบบประสาท เช่น หงุดหงิด กลัมน้ำ กลัลม และอาจเกิดอัมพาตจนถึงขั้นเสียชีวิตในที่สุด (สำนักโรคติดต่อทั่วไป, 2560) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อทั้งในมิติของสังคมและเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ในด้านสังคม การระบาดของโรคก่อให้เกิดความหวาดกลัวและวิตกกังวลในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการระบาดซ้ำ ส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจในสัตว์เลี้ยง แม้แต่ในครอบครัวเดียวกัน เด็กและผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงสูง มักได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจและร่างกายมากกว่ากลุ่มอื่น (Hampson et al., 2015) ทางด้านเศรษฐกิจ โรคพิษสุนัขบ้าสร้างภาระทางการเงินในหลายระดับ คราวเรือนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าวัคซีนป้องกันหลังสัมผัสโรค (PEP) และค่าเสียโอกาสจากการหยุดงาน ขณะที่ภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดหาวัคซีนสำหรับทั้งคนและสัตว์ รวมถึงการดำเนินมาตรการควบคุมประชากรสุนัขจรจัด การอบรม และเผยแพร่ความรู้ รวมถึงกิจกรรมรณรงค์อื่น ๆ (Tenzin et al., 2017) หากโรคนี้อุบัติในพื้นที่ท่องเที่ยว ยังอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศและความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว อันอาจนำไปสู่การสูญเสียรายได้ในภาคบริการอย่างมีนัยสำคัญ (Hampson et al., 2015)

จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2567) โรคพิษสุนัขบ้ายังคงเป็นปัญหาสำคัญในหลายประเทศทั่วโลก โดยมีผู้เสียชีวิตจากโรคนี้ประมาณ 59,000 รายต่อปี ในกว่า 150 ประเทศ ซึ่งกว่าร้อยละ 95 ของผู้เสียชีวิตอยู่ในทวีปแอฟริกาและเอเชีย และมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ทั้งนี้กว่า 99% ของการติดเชื้อมาจากสุนัข โรคพิษสุนัขบ้าจึงถือเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการควบคุม

และฉีดวัคซีนในสัตว์เลี้ยงอย่างครอบคลุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของประชากรสัตว์ สำหรับประเทศไทย สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้ามีแนวโน้มดีขึ้นในภาพรวม โดยมีจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตลดลงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ซึ่งมีรายงานผู้เสียชีวิตสูงสุดถึง 370 ราย อย่างไรก็ตาม ในบางช่วงเวลายังพบการระบาดเป็นระยะ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2559–2561 ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และในปี พ.ศ. 2561 พบผู้เสียชีวิตมากที่สุดในรอบ 8 ปี สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างในการเฝ้าระวังและควบคุมโรคในบางพื้นที่ ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 พบผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้าเฉลี่ยปีละ 3–4 ราย อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2566 และ 2567 ยังมีรายงานผู้เสียชีวิตปีละ 4 ราย โดยในปี พ.ศ. 2566 พบผู้เสียชีวิตในจังหวัดชลบุรี ระยอง และสุรินทร์ (สุธิดา ม่วงน้อยเจริญ เอิร์น, ประวิทย์ ชุมเกษียณ และภาวิณี ด้วงเงิน, 2566) ขณะที่ในปี พ.ศ. 2567 พบผู้เสียชีวิตในจังหวัดยโสธร ตากบุรีรัมย์ และสมุทรปราการ (กรมควบคุมโรค, 2568)

จังหวัดเพชรบูรณ์ แม้จะยังไม่มีรายงานผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า แต่จากรายงานระบบสารสนเทศเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พบว่ามีการตรวจพบเชื้อในสุนัขที่ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี ในปี พ.ศ. 2566 ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินมาตรการป้องกันเชิงรุกอย่างเข้มข้น เช่น การจัดตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น การสำรวจจำนวนประชากรสุนัขและแมว รวมถึงการฉีดวัคซีนป้องกันในสัตว์ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเพชรบูรณ์, 2561) จากรายงานของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชหล่มเก่า พบว่าในปี พ.ศ. 2566 มีผู้รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 1,063 ราย โดยกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือเด็กอายุ 5–9 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.70 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 10–14 ปี ร้อยละ 17.40 ซึ่งสัตว์ที่เป็นพาหะส่วนใหญ่คือสุนัข ร้อยละ 65.48 และแมว ร้อยละ 34.35 โดยส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่มีเจ้าของ และพบว่ามากถึงร้อยละ 74 ของผู้สัมผัสโรคที่ไม่ได้ล้างแผลก่อนมารับการรักษา (โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชหล่มเก่า, 2566)

จากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลดังกล่าวข้างต้น พบว่าพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ายังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย ดังนั้น การควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในระดับชุมชนจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดจากทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค (Protection Motivation Theory: PMT) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และความคาดหวังในความสามารถของตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์และแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional descriptive Study) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่เป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือผู้ครอบครองสัตว์เลี้ยงและอาศัยในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 207 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนที่เป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยงหรือผู้ครอบครองสัตว์เลี้ยงและอาศัยในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 135 คน จากสูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ความเชื่อมั่น 95% และสุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณหาสัดส่วน (Probability Proportional to size (PPS)) ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำชื่อของประชากรที่ใช้ในการวิจัย มาทำการจับสลากแบบไม่ใส่คืนจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน โดยมีเกณฑ์คัดเข้า คือ กลุ่มตัวอย่างมีอายุ 18 ปีขึ้นไป สามารถอ่านออกเขียนภาษาไทยได้ และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และเกณฑ์คัดออก คือ ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ในช่วงการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพ รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสัตว์เลี้ยง ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมข้อความ (Open End) จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ประกอบด้วยข้อคำถามครอบคลุมในด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ลักษณะคำถามแบบปลายปิด กำหนดลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) จำนวน 40 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวข้องกับการป้องกันไม่ให้สัตว์เลี้ยงเป็นโรคพิษสุนัขบ้า การหลีกเลี่ยงจากการถูกสัตว์กัด และการปฏิบัติตนเมื่อถูกสัตว์กัด ลักษณะคำถามแบบปลายปิด กำหนดลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) จำนวน 20 ข้อ

การแปลผลคะแนน

ผลการตอบแบบสอบถามในส่วนที่ 2 และ 3 แปลผลคะแนนโดยใช้เกณฑ์ของ Best (Best, 1977) แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับต่ำ มีคะแนนตั้งแต่ 1.00 – 2.33 คะแนน

ระดับปานกลาง มีคะแนนตั้งแต่ 2.34 – 3.67 คะแนน

ระดับสูง มีคะแนนตั้งแต่ 3.68-5.00 คะแนน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยทุกข้อคำถามในแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1

ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ในเขตเทศบาลตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 30 คน ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า มีค่าเท่ากับ 0.79 และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า มีค่าเท่ากับ 0.75

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลหลังผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ รหัสโครงการวิจัย CPH-EC-004/2568 เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2568 โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน 2568 มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือราชการขอความร่วมมือไปยังนายกเทศมนตรีตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ และรายละเอียดในการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยทำการอบรมผู้ช่วยวิจัย โดยชี้แจงเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยการดำเนินการตามลำดับดังนี้
 - 3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมจะเข้าร่วมวิจัยลงนามในแบบแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
 - 3.2 ตอบแบบสอบถามงานวิจัยและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ค่าต่ำสุด (Minimum: Min) ค่าสูงสุด (Maximum: Max) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่าอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

2. สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่

สถิติวิเคราะห์ไค-สแควร์ (Chi-Square test = χ^2) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพศ อาชีพ การศึกษา สถานภาพ ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้ากับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient: r) ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อายุ รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสัตว์เลี้ยงแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัย

1. การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 135 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.48 มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 38.52 มีอายุเฉลี่ย 52.09 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 34.07 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 34.08 สถานภาพสมรส ร้อยละ 48.15 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 60.47 รายได้เฉลี่ยเท่ากับ 11,590.70 บาท จำนวนสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป ร้อยละ 62.22 จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.15 คน จำนวนสัตว์เลี้ยง 1-2 ตัว ร้อยละ 60.00 จำนวนสัตว์เลี้ยงเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ตัว ส่วนใหญ่ไม่เคยถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย ร้อยละ 54.81 และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ร้อยละ 83.70

2. แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยรวมมีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.38) และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 50.37 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 49.63 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ (n=135)

แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.68 - 5.00 คะแนน)	68	50.37
ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.67 คะแนน)	67	49.63
ระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 2.33 คะแนน)	0	0.00
$\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.38, Min = 2.48, Max = 4.55		

3. พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยรวมมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.63) และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 58.78 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 42.22 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ (n=135)

พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.68 - 5.00 คะแนน)	78	58.78
ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.34 - 3.67 คะแนน)	57	42.22
ระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 2.33 คะแนน)	0	0.00
$\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.63, Min = 2.55, Max = 4.95		

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยการวิเคราะห์ไค-สแควร์ (Chi-Square test = χ^2) พบว่า อาชีพ (p-value = 0.033) ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย (p-value = 0.011) และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า (p-value = 0.026) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วน เพศ การศึกษา สถานภาพ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ (n=135)

ปัจจัยส่วนบุคคล	พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า		χ^2	df	p-value
	ปานกลาง	สูง			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. เพศ					
ชาย	22 (42.31)	30 (57.69)	0.000	1	0.987
หญิง	35 (42.17)	48 (57.83)			
2. อาชีพ					
รายได้คงที่	34 (51.52)	32 (48.48)	4.571	1	0.033*
รายได้ไม่คงที่	23 (33.33)	46 (66.67)			
3. การศึกษา					
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6	35 (43.75)	45 (56.25)	0.188	1	0.665
หรือเทียบเท่า					
สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6	22 (40.00)	33 (60.00)			
4. สถานภาพ					
โสด	23 (46.94)	26 (53.06)	1.139	2	0.566
สมรส	27 (41.54)	38 (58.46)			
หม้าย หย่า แยก	7 (33.33)	14 (66.67)			
5. ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย					
เคยถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย	33 (54.10)	28 (45.90)	6.434	1	0.011*
ไม่เคยถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย	24 (32.43)	50 (67.57)			
6. การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า					
เคยได้รับ	43 (38.05)	70 (61.95)	4.941	1	0.026*
ไม่เคยได้รับ	14 (63.64)	8 (36.36)			

*p-value<0.05

5. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient: r) พบว่า อายุและแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยอายุ ($r = 0.201$, p-value = 0.019) มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับต่ำ และแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($r = 0.599$, p-value < 0.001) มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง

ส่วนรายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสุนัขและแมวที่เลี้ยง ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่มเกล้า อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ (n=135)

ปัจจัย	พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
1. อายุ	0.201	0.019*	ต่ำ
2. รายได้	0.125	0.150	ไม่มีความสัมพันธ์
3. จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-0.133	0.125	ไม่มีความสัมพันธ์
4. จำนวนสุนัขและแมวที่เลี้ยง	-0.153	0.077	ไม่มีความสัมพันธ์
5. แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	0.599	<0.001*	สูง

*p-value<0.05

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ อาจเกิดจากประชาชนมีความคาดหวังในประสิทธิภาพในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และมีความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับสูง ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคจะพบว่าตัวแปรทั้ง 2 ตัว จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งการยอมรับและการมีความตั้งใจที่ปฏิบัติตามคำแนะนำ จะเป็นไปได้สูงเมื่อบุคคลมองเห็นว่ามีประโยชน์และสามารถปฏิบัติตามได้ ทั้งนี้อาจมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าอย่างต่อเนื่องโดยบุคลากรสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันตนเองได้เป็นอย่างดี ประกอบกับประชาชนมีความเชื่อว่าตนเองสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เป็นการประเมินตนเองในการเผชิญปัญหา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

- อายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรชนก ยี่ลังกา (2564) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่ข่าย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในระดับต่ำ โดยส่วนใหญ่จะพบว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า จะมีความรู้และพฤติกรรมที่ดีกว่า เนื่องจากการมีประสบการณ์และการตระหนักรู้ที่มากขึ้น

- อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน สอดคล้องกับ การศึกษาของชยางกูร ชื่นตา และเมธีรัตน์ มั่นวงศ์ (2567) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในพื้นที่อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อธิบายได้ว่าการศึกษานี้ได้มีการจัดกลุ่มอาชีพเพื่อหาความสัมพันธ์ โดยการประกอบอาชีพที่มีรายได้ประจำ จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการทำงาน และมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่า เหล่านี้อาจส่งผลให้ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้ดีกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

- ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเคโก๊ะ อาโก, จิราพร ชมพิกุล และชีระวิทย์ รัตนพันธ์ (2558) ที่ศึกษาพฤติกรรมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขในจังหวัดนครปฐม ประเทศไทย พบว่า ประสบการณ์การถูกสุนัขกัด

มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.039$) อธิบายได้ว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การถูกสัตว์กัด ข่วน เลียมาก่อน จะมีการค้นคว้าหาข้อมูลการป้องกันการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า มีความระมัดระวัง และมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ดีขึ้น

- การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเคโกะ อาโก, จิราพร ชมพิกุล และชีระวิทย์ รัตนพันธ์ (2558) ที่ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขในจังหวัดนครปฐม ประเทศไทย พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p = 0.003$) และสอดคล้องกับการศึกษาของพุฒิตา ภูมิ (2564) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสัตว์เลี้ยง ตำบลพุทธบาท อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสัตว์เลี้ยง ($p\text{-value} < 0.001$) อธิบายได้ว่าการที่ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องผ่านช่องทางต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความรู้ และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันโรคได้ดีขึ้น

- แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ($r = 0.599$, $p\text{-value} < 0.001$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพุฒิตา ภูมิ (2564) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสัตว์เลี้ยง ตำบลพุทธบาท อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ($p\text{-value} = 0.003$) การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ($p\text{-value} < 0.001$) และความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($p\text{-value} < 0.001$) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสัตว์เลี้ยงได้ร้อยละ 40.6 และสอดคล้องกับการศึกษาของศิรินันท์ คำสี (2561) ที่ศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่มีการระบาด ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคพิษสุนัขบ้า การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนประกอบของแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ดังที่สุรเดช สำราญจิตต์ (2567) กล่าวว่าแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคเป็นกระบวนการประเมินการรับรู้ด้านข้อมูลข่าวสารในการเผยแพร่สื่อสาร การประเมินการรับรู้มีมาจากสื่อกลางที่ทำให้เกิดความกลัว ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนของสื่อที่มากกระตุ้น ดังนั้น ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคมีความเชื่อว่าแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคจะกระทำได้ดีที่สุดเมื่อ

1. บุคคลเห็นว่าอันตรายต่อสุขภาพนั้นรุนแรง
2. บุคคลมีความรู้สึกว่าตนเองอ่อนแอหรือเสี่ยงต่ออันตรายนั้น
3. เชื่อว่าการตอบสนองโดยการปรับตัว เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะกำจัดอันตรายนั้น
4. บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้อย่างสมบูรณ์
5. ผลดีจากการตอบสนองด้วยการปรับตัวแบบที่ไม่พึงประสงค์นั้นมีน้อย อุปสรรคเกี่ยวกับการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นต่ำ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลบางประการไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และจำนวนสุนัขและแมวที่เลี้ยง โดยเฉพาะเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์, ภาณุจนา อ่ำอินทร์, ประวิทย์ คำนึ่ง และเอกรินทร์ วัฒนพลายชัยกุล (2559) ที่ศึกษาพฤติกรรม

ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดสระแก้ว และพบว่าปัจจัยดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเช่นกัน

นอกจากนี้ รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และจำนวนสัตว์เลี้ยงก็ไม่พบความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพุฒิธา ภูมี (2564) ในพื้นที่ตำบลพุทธรบาท อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี และการศึกษาของยุทธพงษ์ ครุชาติ (2565) ในตำบลเขาวิเศษ จังหวัดตรัง ที่พบว่า รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

การไม่พบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยด้านความรู้ ความตระหนักรู้ และประสบการณ์ตรง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคมกกว่าปัจจัยส่วนบุคคล อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในปัจจุบันทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความแตกต่างในด้านเพศ รายได้ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสัตว์เลี้ยงไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีนัยสำคัญ

ในการศึกษานี้ มีข้อจำกัดบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในระดับที่กว้างขึ้น ประการแรก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำกัดเฉพาะผู้ที่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมประชาชนกลุ่มอื่นในชุมชนที่ไม่มีสัตว์เลี้ยงแต่ยังคงมีความเสี่ยงต่อโรคพิษสุนัขบ้า เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งรวมสัตว์จรจัดหรือมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ ส่งผลให้ข้อสรุปจากการศึกษาอาจไม่สามารถสะท้อนพฤติกรรมการป้องกันโรคของประชาชนโดยรวมในระดับชุมชนได้อย่างครบถ้วน ประการที่สอง เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในครั้งนี้คือแบบสอบถามแบบรายงานตนเอง (Self-report questionnaire) ซึ่งอาจมีอคติในการตอบ (response bias) โดยผู้ตอบอาจเลือกตอบในลักษณะที่คิดว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือควรเป็น มากกว่าการสะท้อนพฤติกรรมที่แท้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลมีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงประการสุดท้าย การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่เฉพาะเจาะจงที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะ จึงอาจจำกัดความสามารถในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีความแตกต่างกันในด้านโครงสร้างประชากร ค่านิยม หรือพฤติกรรมด้านสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยแนะนำให้มีการศึกษาซ้ำในพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างกัน รวมทั้งใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลที่หลากหลายหรือเทคนิควิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือและความครอบคลุมของข้อมูลในการศึกษารุ่นต่อไป

สรุป

โดยสรุป ผลการศึกษานี้ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ได้แก่ อายุ อาชีพ ประวัติการถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า และแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปศุสัตว์ หน่วยงานสาธารณสุข และชุมชน ในการบูรณาการจัดกิจกรรมให้ประชาชนมีทักษะในประเมินอันตรายต่อสุขภาพ (Threat Appraisal) และการประเมินการเผชิญปัญหา (Coping Response) เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการป้องกันโรค 3 ขั้น คือ การป้องกันไม่ให้สัตว์เลี้ยงเป็นโรคพิษสุนัขบ้า การหลีกเลี่ยงจากการถูกสัตว์กัด และการปฏิบัติตนเมื่อถูกสัตว์กัดได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชน เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการเลี้ยงสัตว์ และสร้างความตระหนักถึงอันตรายของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่

2. ควรมีการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชนผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น Facebook Line TikTok หรือสื่อออนไลน์ช่องทางอื่น ๆ เป็นต้น
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปศุสัตว์ หน่วยงานสาธารณสุข หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการบูรณาการร่วมกัน ดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. พัฒนาโปรแกรมโดยใช้แรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคในการปรับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน
2. ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษา และศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในระดับจังหวัดหรือภูมิภาคต่อไป
3. ควรมีการระบุเหตุผลอย่างชัดเจนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่มีสัตว์เลี้ยงว่ามีความเสี่ยงต่อการสัมผัสเชื้อโรคพิษสุนัขบ้ามากกว่าหรือน้อยกว่าผู้ที่ไม่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงอย่างไร เนื่องจากการมุ่งเน้นเฉพาะผู้ที่มีสัตว์เลี้ยงอาจไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรทั้งหมดที่อาจได้รับผลกระทบจากโรคพิษสุนัขบ้า ทั้งนี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มผู้ที่ไม่เลี้ยงสัตว์ด้วย เพื่อประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้อาจเผชิญความเสี่ยงจากสัตว์จรจัดหรือสัตว์ของผู้อื่นในชุมชน การศึกษาครอบคลุมทั้งสองกลุ่มจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. เนื่องจากการวิจัยเป็นการศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรค การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ควรใช้การประมาณค่าเฉลี่ยประชากร

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห่อหมก อำเภอห่อหมก จังหวัดเพชรบูรณ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. 2568. แพทย์เตือน ไม่ฆ่าและสัตว์ที่ป่วยตายผิดปกติ สัตว์เลี้ยงอาจติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ย้ำโรคนี้พบได้ในทุกฤดู. แหล่งข้อมูล:
https://ddc.moph.go.th/odpc7/news.php?news=49522&deptcode=odpc7&news_views=695.
ค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2568.
- เคโก๊ะ อาโก, จิราพร ชมพิกุล และชีระวิทย์ รัตนพันธ์. 2558. พฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขในจังหวัดนครปฐม ประเทศไทย. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา*, 13(1): 17-28.
- เทศบาลตำบลห่อหมก. 2566. *ระบบสารสนเทศเพื่อเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้า*. แหล่งข้อมูล:
<http://www.thairabies.net/trn/>. ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567.
- พรชนก ยี่ลังกา. 2564. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่ข่าย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมล้านนา*, 11(1): 28-38.
- พุทธิตา ภูมิ. 2565. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสัตว์เลี้ยง ตำบลพุทบาท อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารควบคุมโรค*, 48(2): 278-292.

- ยุทธพงษ์ ครุชาติ. 2565. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง. *Thaksin University Online Journal*: 1-11.
- โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชหล่มเก่า. 2566. รายงานผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ปี 2566.
- วรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์, กาญจนา อ่ำอินทร์ ประวิทย์ คำนึ่ง และเอกรินทร์ วัฒนพลายชยกุล. 2559. พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสระแก้ว. *รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์*, 47(34): 529-535.
- ศิรินันท์ คำสี. 2561. ความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ที่มีการระบาด ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารกรมการแพทย์*, 43(2): 137-140.
- สุธิดา ม่วงน้อยเจริญ เอิร์น, ประวิทย์ ชุมเกษียณ และภาวิณี ดวงเงิน. 2566. การวิเคราะห์สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า ประเทศไทย ปี พ.ศ.2566. *รายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์*, 54(21): 321-324.
- สุรเดช สำราญจิตต์. 2567. *พฤติกรรมสุขภาพทางสาธารณสุข*. เอกสารประกอบการสอนวิชา PHA 6303 พฤติกรรมสุขภาพทางสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเพชรบูรณ์. 2561. *การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า*. แหล่งข้อมูล: <http://pvlo-pbn.dld.go.th/webnew/index.php/th/>. ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2567.
- สำนักโรคติดต่อทั่วไป. 2560. *แนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า*. กรุงเทพมหานคร: อักษรกราฟฟิคแอนด์ดีไซน์.
- Best, J. W. 1977. *Research in education*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Davies, I.K. 1971. *The management of learning*. London: McGraw-Hill.
- Hampson, K., Coudeville, L., Lembo, T., Sambo, M., Kieffer, A., Attlan, M., ... & Cleaveland, S. 2015. Estimating the global burden of endemic canine rabies. *PLoS Neglected Tropical Diseases*, 9(4), e0003709. Available: <https://doi.org/10.1371/journal.pntd.0003709>. Accessed Jun.12, 2025.
- Krejcie, R. V., & D.W. Morgan. 1970. Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607-610.
- Likert, R. 1932. A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140: 1-55.
- Mackay, B. C. 1992. *AIDS and protection motivation theory (PMT): Effects of imagined scenarios on intent to use condoms*. Michigan: A Bell and Howell Information Company.
- Roger, E. M. 1973. *Community strategy for rapidly planning*. New York: The Free Press.
- Roger, R. W., & Maddux, J. E. 1983. Protection motivation and self-efficacy: A revised theory of fear appeals and attitude change. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19: 469-479.
- Tenzin, L., Dhand, N. K., Rai, B. D., Changlo, T., Tenzin, S., & Ward, M. P. 2017. Community-based cost-benefit analysis of a rabies control program in Bhutan. *Preventive Veterinary Medicine*, 137: 1-10.
- WHO. 2021. *Rabies*. Available: https://www.who.int/health-topics/rabies#tab=tab_1. Accessed Nov.1, 2024.